

Лозата – фитосанитарната обстановка определят 40 неинфекциозни и инфекциозни болести и 100 вида неприятели

Автор(и): проф. д.с.н. Ангел Харизанов
Дата: 26.04.2018 Брой: 4/2018

Лозата се отглежда по нашите земи преди повече от 3 хил. години, а по-късно е пренесена във Франция и Испания. Българите наследяват от траките традиции по отглеждането ѝ и производството на вино. От края на XIX и началото на XX век лозарството в България преминава през различни етапи на развитие: увеличаване и намаляване на площите циклично; значителна промяна на сортовия състав, агротехниката, вредителите, продуктите за растителна защита, методите и стратегията за контрол, но винаги се запазва като поминък на населението в много райони на страната.

През 1858 г. лозовите площи са 420 000 дка, а през 1897 г. – 1 200 000 дка. Отглеждат се местни и ориенталски сортове лози – Мавруд, Памид, Димят, Червен Мискет, Гъмза, Широка мелнишка лоза, Болгар, Чауш, Резекия и др. на чашовидна резитба, тесни междуредия и много лози в декар. Видовият състав и числеността на вредителите е ограничен. Маната е установена през 1895 г., а

други основни болести и най-опасните неприятели – по-късно. Лозовата филоксера (установена във Видинско през 1884 г. от учителя Никола Недялков) унищожава около 2/3 от лозовите насаждения – остават едва 434 000 дка, засадени на пясъчливи почви.

От края на Първата световна война до 1944 г. лозарството е възстановено и площите, засадени с лози, достигат 1 527 000 дка. Отглеждат се десертни и винени сортове, тесноредово, предимно на подпорна конструкция и по много лози в декар. През този период се появяват и вредят много вредители – гроздови молци, лозова пъстрянка, лозова щитовка (от края на XIX и началото на XX век), лозова листозавивачка (1936 г.), оидиум (1900 г.), бактериален рак (1902 г.), черно гниене (1904 г.), чернилка (1909 г.), сиво гниене (добива стопанско значение след 1916 г.) и др. Срещу гроздовите молци са прилагани парижка зеленина и оловен арсенат; срещу лозовия акар – сероваров разтвор; срещу маната – бордолезов разтвор; срещу оидиума – сяр, сероваров разтвор и калиев перманганат, а срещу сивото гниене – агротехнически мероприятия поради липса на продукти. През този период се появяват и някои вирусни болести (жълтеница, мозайка, закържавяване и някои други – Ковачевски Ив. и др., 1948).

В лозовите насаждения съществува относително биологично равновесие между неприятелите и техните биологични агенти. От средата на 50-те години на миналия век настъпва нов етап в развитието на лозарството и проявата на вредителите. Интродуцирани са нови висококачествени винени и някои десертни сортове – Каберне Совиньон, Мерло, Совиньон Блан, Шардоне, Алиготе, Мискет Отонел, Ризлинг, Ркацител, Аликант Буше и др., и са селектирани български десертни сортове – Супер ран Болгар, Брестовица, Плевен, Дунав и др. и много безсеменни сортове. Лозите се отглеждат широкоредово, с 200–280 броя/дка, на телена конструкция, дълги системи на резитба и при минимални почвени обработки. Насажденията са организирани в големи масиви от разнородни сортове и към средата на 80-те години достигат около 1700 дка. Срещу вредителите са прилагани синтетични продукти, много от които с тотално токсично действие, предимно до 1969–1970 г. Биологичното равновесие между тях и ентомофаги и акарофаги е нарушено в полза на последните, което налагало постоянни многократни приложения на ПРЗ до началото на 80-те години. След този период започва внедряване на интегрирана растителна защита в лозарството, която допринася за значително намаляване употребата на ПРЗ и за установяване на относително биологично равновесие между неприятелите и различни биологични агенти.

През 80-те години и по-късно при отделни сортове се появяват нови и малко известни до този период болести – еска, еutipия, ексориоза и др., а така също редица вирусни болести, пренасяни от нематоди на р. *Xiphinema* и *Longitarsus*, от различни видове цикади и др. вектори и някои фитоплазмени болести.

Лозовите насаждения постепенно намаляват по различни причини и в края на XX век те са 1139,94 хиляди декара. След този период настъпва ново развитие на лозарството в България. Създават се насаждения от висококачествени клонове лози на Каберне Совиньон, Мерло, Совиньон блан, Каберне фран, Пиногри, Сира, Гаме ноар, Траминер розов, Мискет Отонел, Ризлинг и от интродуцирани и селектирани в България десертни сортове лози; лозите се отглеждат на телена конструкция, с дървени колове, на малки междуредови разстояния и по 400–600 лози/ дка. Изградени са голям брой малки винарски изби, произвеждащи висококачествени вина.

През 2015 г. площта на лозята в България е 628 000 дка от тях реколтирани 365 000 дка винени и 225 000 дка десертни сортове. Произведено е 2 424 055,6 кг винено (среден добив 670,2 кг/дка) и 19 219 960 кг десертно грозде – среден добив 724 кг/дка. Постепенно се разширяват площите за биологично производство на грозде.

Лозата се напада от над 40 вида неинфекциозни и инфекциозни болести и над 100 вида насекоми, акари, нематоди и други неприятели. От болестите актуални са: маната, оидиумът, сивото гниене, бактериалният рак, чернилката, антракнозата; болестите, повреждащи летораслите и дървесината, а така също вирусните болести с вектори нематоди от р. *Xiphinema* и *Longitarsus*. През последните години се появяват и фитоплазмените болести. Почти всички тези болести са в списъка на МЗХ за мониторинг и провеждане на химическа борба.

При създаване на нови лозови насаждения е задължително проучване на нематодния статус на почвите и при наличие на вектори да се предприемат необходимите агротехнически мероприятия преди засаждане на лозите. При бактериалния рак се обръща внимание на сортове, чувствителни на ниски температури, които под минус 14–15 °С създават условия за масово заразяване с бактерията. От неприятелите внимание заслужават тетраниховите акари за предпочитаните от тях сортове (предимно винени с дебела палисадна паренхима), лозовата краста – за лозовите вкоренилища; гроздовите молци за сортове с жълто-зелена ципа на зърното и с мискетов аромат; неприятели, повреждащи набъбващи и набъбнали зимни пъпки на лозата (лозова пъстрянка, ноценки, бръмбари) и главно на малко познатия лозов трипс, предизвикващ, изсъхване на пъпките; на неприятели, повреждащи подземните части на лозите в лозовите вкоренилища и на засадените на постоянно място до 3–4 години след засаждане и други.

Важно място в контрола на вредителите имат обработката на почвата и операциите със зелените части на растенията – филизене, колтучене, прекършване и просветляване на лозите. Химически продукти се прилагат в съответствие с Добрите растителнозащитни практики (ДРП), основните принципи на интегрираната растителна защита и с изискванията на интегрираното управление на вредителите.